

העולה מהסוגיא

מסכת יבמות ◇ דף מח - נד ◇ גליון 8

פרשת קדושים ה'תשפ"ב

דף מח

◇ דיני אשה יפת תואר

- באופן שרוצה להתגייר – יכול לגיירה מיד^א.
- באופן שאינה רוצה להתגייר – לאחר שיעשה את הסדר הכתוב בפרשה יכול לגיירה בעל כורחה^ב.

◇ דיני גירות של עבד כנעני

- בשעת קנייתו לעבד – מל וטובל, ומדאורייתא לא צריך קבלת מצוות אמנם מדרבנן צריך קבלת מצוות^ג.
- בשעת השחרור – טובל, ונחלקו התנאים האם צריך קבלת מצוות וכדלהלן:
 - לרבי שמעון בן אלעזר – לא צריך קבלת מצוות^ד.
 - לרבנן – באופן שנהג במצוות לפני השחרור לא צריך קבלת מצוות, ובאופן שלא נהג במצוות לפני השחרור צריך קבלת מצוות^ה.

◇ האם מותר להשהות עבד שלא התגייר

- מדאורייתא - לר' ישמעל מותר ולר' עקיבא אסור^ו.
- מדרבנן - לת"ק מותר לקיימו שנים עשר חודש, לר' שמעון בן אלעזר: בארץ ישראל אסור לקיימו כלל משום הפסד טהרות, ובעיר הסמוכה לספר אסור לקיימו משום חשש סכנה שישמע דברים ויאמר לגויים.

✧ השלמות ✧

- א כך מבואר בדברי רבנן שבאופן שקבלה עליה מצוות 'מטבילה ומותר בה מיד', כלומר שלא צריך לעשות את הסדר שכתוב בפרשה של אשה יפת תואר. וכך מבואר בדברי ר' שמעון בן אלעזר שאפשר לגייר 'אשה יפת תואר' על ידי טבילה לשם עבדות ואח"כ טבילה לשם גירות, ולא צריך לעשות את הסדר הכתוב בפרשה.
- ב בפרשה של יפת תואר כתוב 'והבאתה אל תוך ביתך וגלחתה את ראשה ועשתה את צפרניה והסירה את שמלת שביה מעליה וישבה בביתך ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים'. ונחלקו התנאים בביאור הדין 'ועשה את צפרניה': לר' אליעזר תקון ולרבי עקיבא תגדל. וכן נחלקו התנאים בביאור הדין של 'ובכתה את אביה ואת אמה': לר' אליעזר הכוונה לאביה ואמה ממש, ולרבי עקיבא הכוונה לעבודת כוכבים כמו שכתוב 'אומרים לעץ אבי אתה ולאבן את ילדתנו'. ונחלקו פירושי התוס' בביאור מחלוקתם: לפי הפירוש הראשון אין נפק"מ לדינא אלא רק נפק"מ בביאור הפסוק, ולפי הביאור השני יש נפק"מ באופן שמתו אביה ואמה האם צריכה להמתין ל' יום לר' אליעזר לא צריכה להמתין ל' יום ולרבי עקיבא צריכה להמתין ל' יום, ולפי הפירוש השלישי יש נפק"מ בגדר הגירות שלפי רבי עקיבא צריכה לכפור בעבודת כוכבים לפני הגירות. וכן נחלקו התנאים בזמן הבכיה: לת"ק שלשים יום דכתיב 'ירח ימים', ולרבי שמעון בן אלעזר תשעים יום דכתיב 'ירח' (שלשים) 'ימים' (שלשים) 'ואחר כן' (שלשים).
- ג המקור שמדאורייתא לא צריך קבלת מצוות, הוא מדברי ר' שמעון בן אלעזר שאפשר לגייר 'אשה יפת תואר' על ידי טבילה לשם עבדות ואח"כ טבילה לשם גירות, ומבואר שהטבילה לשם עבדות מועילה למרות שלא קיבלה עליה מצוות, ורבנן לא חולקים על ר' שמעון בן אלעזר בדין זה.
- ד ר"י מבאר שחכמים תקנו שלא לחייב עבד במצוות באופן שאינו רוצה בכך, כדי שלא יכשיל את רבו באיסור והיתר, או כדי לא לגרום שהעבד יעבור על המצוות, אמנם ב'אשה יפת תואר' שהעבדות היא לזמן קצר אין בכך איסור.
- ה ר' שמעון בן אלעזר סובר שאפשר לגייר 'אשה יפת תואר' על ידי טבילה לשם עבדות ואח"כ טבילה לשם גירות, משום שר' שמעון בן אלעזר סובר שלא צריך קבלת מצוות בשעת השחרור. המקור של ר' שמעון בן אלעזר שלא צריך קבלת מצוות בשעת השחרור, הוא מהפסוק 'וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אתו אזי יאכל בו', דורשים עבד איש אתה מל בעל כורחו. ורבנן שחולקים על ר' שמעון בן אלעזר דורשים, 'עבד איש' עבד שיש לרבו רשות עליו נקרא עבד אבל עבד שאין לרבו רשות בו אינו נקרא עבד, ולכן המפקיר עבדו לא צריך גט שחרור.
- ו רבנן סוברים שא"ל לגייר 'אשה יפת תואר' על ידי טבילה לשם עבדות ואח"כ טבילה לשם גירות, משום שרבנן סוברים שצריך קבלת מצוות בשעת השחרור, ורב פפא מבאר שדברי רבנן נאמרו רק ביפת תואר שלא נהגה במצוות, כלומר שלא היה זמן שהייתה שפחה וקיימה את המצוות, אבל רבנן מודים בעבד שנהג במצוות שלא צריך קבלת מצוות בשעת השחרור.
- ז ר"י מבאר שר' עקיבא אסור מדאורייתא, משום שלומדים מהציווי של הקב"ה לאברהם אבינו למול את עבדיו, שאסור להשהות עבד שלא התגייר. (אמנם ריב"ן ביאר באופ"א). בדברי הגמ' מבואר שיש אופנים שר' עקיבא מודה שמותר לקיים עבד שלא התגייר: א. באופן שהתרצה למול בשעת הקנייה ואח"כ חזר בו, משום שיתכן שיתרצה [רש"י בפירוש הראשון]. ב. באופן שאמר לעבד שאם לא ימול תוך י"ב חודש ימכור אותו לעכו"ם, משום שנחשב כמו שכיר [רש"י בפירוש השני]. ג. באופן שהעבד דוחה את המילה ליום אחר מותר, אבל באופן שהעבד לא מתרצה למול אסור [ר"ת]. ד. באופן שהעבד דוחה את המילה ליום אחר אסור משום 'שהוי מצווה', אבל באופן שהעבד לא רוצה למול מותר שמוא יחזור בו ויתרצה [ר"י].

דף מט

◆ דיני ממזר ותפיסת קידושין

- באיזה איסורים הוולד ממזר:
 - לרבי יהושע - מחייבי מיתות ב"ד.^ד.
 - לשמעון התימני - מחייבי מיתות ב"ד ומחייבי כריתות.^ה.
 - לרבי עקיבא - מחייבי מיתות ב"ד ומחייבי כריתות ומחייבי כדלהלן:
 - לת"ק דמתניתין - בחייבי לאוין ד'שאר' הוולד ממזר, אבל חייבי לאוין דאינם ד'שאר' אין הוולד ממזר.^ט.
 - לר' סימאי - בכל חייבי לאוין הוולד ממזר, חוץ מאלמנה לכה"ג שאין הוולד ממזר משום שיש פסוק שהבן חלל ואינו ממזר.^י.
 - לר' ישבב - בכל חייבי לאוין ואפילו בחייבי עשה הוולד ממזר.^{יא}.
- באיזה איסורים לא תופס קידושין - לר"ע ולשמעון התימני בכל אופן שהוולד ממזר לא תופס קידושין, לר' יהושע לא תופס קידושין בין בחייבי מיתות ב"ד שהוולד ממזר ובין בחייבי כריתות שאין הוולד ממזר.
- שומרת יבם:
 - האם תופס קידושין - לרב לא תופס קידושין ושמואל ספק האם תופס קידושין.^{יב}.
 - האם הוולד ממזר:
 - למ"ד שיש ממזר מחייבי לאוין ד'שאר' - אין הוולד ממזר, משום שלא הוי חייבי לאוין ד'שאר'.
 - למ"ד שיש ממזר מחייבי לאוין שאינם ד'שאר' - לרש"י: לרב הוולד ממזר לשמואל הוולד ספק ממזר, לתוס' לכו"ע הוולד ממזר.^{יג}.
- איסורים שאין הוולד ממזר ותופס קידושין:
 - נדה - דכתיב 'ותהי נדתה עליו' אפילו בשעת נדתה תופס בה קידושין.
 - סוטה - לרש"י כמו שלא פוקע הקידושין לאחר שזינתה כך תופס בה קידושין מאדם אחר, לתוס' דכתיב 'להיות לה לאשה'. ונחלקו רש"י ותוס' האם דין זה נאמר לכו"ע וכדלהלן.

☞ השלמות ☞

- ז רש"י מבאר שהמקור של ר' יהושע הוא מהפסוק 'לא יקח איש את אשת אביו' שהיא חייבי סקילה וה"ה שאר חייבי מיתות ב"ד, וסמך ליה 'לא יבוא ממזר', ללמד שיש ממזר מחייבי מיתות ב"ד. ור"י מבאר שר' יהושע סובר כרבנן שהכוונה 'לא יגלה כנף אביו' הוא בשומרת יבם של אביו, ודורש 'לא יקח את אשת אביו' עד 'לא יגלה כנף אביו' הוי ממזר, כלומר מחייבי סקילה עד חייבי כריתות הוי ממזר, ודורש 'עד ולא עד בכלל' שבחייבי כריתות אין הוולד ממזר.
- ח המקור של שמעון התימני שיש ממזר מחייבי מיתות ב"ד ומחייבי כריתות, הוא מהפסוק 'לא יגלה כנף אביו', ושמעון התימני מבאר שפסוק מדבר בשומרת יבם של אביו כדברי רבנן [להלן דף צו א], וסמוך לפסוק זה 'לא יבוא ממזר', ללמד שיש ממזר מחייבי מיתות ב"ד ומחייבי כריתות.
- תוס' מבאר שהתנא של פרק ראשון סובר כדברי שמעון התימני שיש ממזר מחייבי מיתות ב"ד ומחייבי כריתות, אמנם תנא זה סובר כר' יהודה [להלן דף צו א] שהפסוק 'לא יגלה כנף אביו' מדבר באנוסת אביו, ולפי דבריו צריך לומר שהמקור של הדין שיש ממזר מחייבי מיתות ב"ד ומחייבי כריתות, הוא משום שדורש 'לא יקח את אשת אביו' עד 'לא יגלה כנף אביו' הוי ממזר, כלומר מחייבי סקילה עד חייבי לאוין הוי ממזר, ודורש 'עד ולא עד בכלל' שבחייבי לאוין אין הוולד ממזר.
- ט המקור של ר' עקיבא שיש ממזר מחייבי לאוין ד'שאר', הוא מהפסוק 'לא יקח איש את אשת אביו', ור"ע מבאר שפסוק זה מדבר באנוסת אביו כדברי ר' יהודה [להלן צו א], וסמוך לפסוק זה 'לא יבוא ממזר', ללמד שיש ממזר מחייבי לאוין.
- נחלקו רש"י ותוס' האם מחזיר גרושתו נחשב חייבי לאוין ד'שאר': לרש"י אינו נחשב חייבי לאוין ד'שאר', ולתוס' נחשב חייבי לאוין ד'שאר'.
- י המקור של ר' סימאי בדעת ר' עקיבא שיש ממזר גם בחייבי לאוין שאינם ד'שאר', הוא מהפסוק 'ולא יגלה כנף אביו', ודורש זאת מהיתור של האות 'ו'.
- יא המקור של ר' ישבב בדעת ר' עקיבא שיש ממזר מחייבי עשה, הוא מהפסוק 'מהפסוק 'ולא יגלה כנף אביו', ודורש זאת מהיתור של האות 'ו'.
- יב רב דורש 'לא תהיה אשת החוזה' שלא תופס בה קידושין, ושמואל מסתפק שאולי כוונת הפסוק לאיסור לאו, ונחלקו רש"י ותוס' לפי הצד שכוונת הפסוק שלא תופס בה קידושין, האם אפשר ללמוד מהפסוק גם איסור לאו: רש"י סובר שא"א ללמוד, ותוס' סובר שאפשר ללמוד.
- יג אב"י אומר 'אמר אב"י הכל מודים בבא על הנדה ועל הסוטה שאין הולד ממזר', והגמ' מבארת שאב"י לא מנה גם שומרת יבם, משום שאב"י הסתפק האם כמו רב או כמו שמואל, ורש"י מבאר שדברי הגמ' נאמרו נאמרו לפי המ"ד שיש ממזר מחייבי לאוין שאינם ד'שאר', וכוונת הגמ' שכמו שנחלקו רב ושמואל האם תופס קידושין בשומרת יבם, כך נחלקו האם הוולד ממזר משומרת יבם, ומבואר בדברי רש"י שלפי המ"ד שיש ממזר רק מחייבי לאוין ד'שאר' לכו"ע בשומרת יבם אין הוולד ממזר.
- תוס' מבאר שדברי הגמ' נאמרו לפי המ"ד שיש ממזר רק מחייבי לאוין ד'שאר', וכוונת הגמ' שלפי רב שסובר שאין קידושין תופסין בשומרת יבם, יש חידוש שאין הולד ממזר, משום שהו"א ששומרת יבם נחשבת כמו עכו"ם ועבד שלא תופס בה קידושין כלל והולד ממזר, קמ"ל ששומרת יבם נחשבת שתופס בה קידושין כיון שעומדת לחלוץ, אבל לפי שמואל שמסתפק האם קידושין תופסין בשומרת יבם, אין חידוש בשומרת יבם שהוולד אינו ממזר, ותוס' מוסיף שלפי המ"ד שיש ממזר מחייבי לאוין שאינם ד'שאר', בשומרת יבם הוולד ממזר, ולמרות ששומרת יבם אינה כמו אשת אב, שהרי באשת אב לא תופס בה קידושין אבל באחרים תופס קידושין, ובשומרת יבם לא תופס קידושין כלל, מ"מ למ"ד זה יש ממזר גם מאיסורים שאינם דומים לאשת אב.

- לרש"י – דין זה נאמר לכו"ע¹.
- לתוס' – דין זה נאמר לר"ע לפי ת"ק שסובר שהוי ממזר מחייבי לאוין ד'שאר' אבל לר' סימאי שסובר שיש ממזר מחייבי לאוין שאינם ד'שאר' בסוטה הוולד ממזר^ט.

פרק חמישי

דף נ - נא

◆ דיני יבום וחליצה מאמר וגט

- הקדמה:
 - מדאורייתא – באופן שרוצה לייבם עושה ביאה לחוד ובאופן שאינו רוצה לייבם חולץ.
 - מדרבנן – מאמר קונה מקצת מהזיקה וכן גט מפקיע חלק מהזיקה^{טז}.
- יבמה אחת ויבם אחד:
 - דיני יבמה לאחר ביאה – הרי היא כאשתו לכל דבר וגט מאמר וחליצה לא עושים בה כלום.
 - דיני יבמה לאחר חליצה – פקעה הזיקה לגמרי וגט ומאמר וחליצה לא עושים בה כלום^{יז}.
 - דיני יבמה לאחר מאמר – מדרבנן נחשבת כאשתו, ובאופן שרוצה לייבם צריך לעשות ביאה, ובאופן שאינו רוצה לייבם צריך לתת גט וחליצה.
 - דיני יבמה לאחר גט – פקעה חלק מהזיקה ולכן אסור לייבמה משום שיש איסור של 'לא יבנה', וצריכה חליצה להפקיע את שארית הזיקה. ובאופן שעשה מאמר או שעשה ביאה חלים הקידושין במקצת הזיקה שלא פקעה, ולכן צריכה גט להפקיע את הקידושין וחליצה להפקיע את שארית הזיקה^{יח}.
- שתי יבמות ויבם אחד (וכן שני יבמים ויבמה אחת):
 - באופן שעשה ביבמה אחת ביאה – הרי היא כאשתו לכל דבר וגט ומאמר וחליצה בחברתה לא מהני^{יט}.
 - באופן שעשה חליצה ביבמה אחת – פקעה הזיקה לגמרי וגט ומאמר וחליצה בחברתה לא מהני.
 - באופן שנתן גט לאחת, ולאחריו:
- עשה ביאה בשניה – הביאה מהני לאסור קרובות, ולפי ת"ק הביאה לא מפקיעה את הזיקה לגמרי משום שהוי ביאה פסולה ולכן צריך לתת גט לשניה ולחלוץ לאחת מהן, ולפי ר' נחמיה הביאה מפקיעה את הזיקה לגמרי ולכן צריך לתת גט לשניה ולא צריך לחלוץ^כ.

⊕ השלמות ⊕

- יד רש"י סובר שסוטה היא חייבי לאוין שאינם ד'שאר', ולכן ע"כ כוונת הגמ' לחדש שבסוטה אין הוולד ממזר לפי לר"ע אליבא דר' סימאי.
- טו תוס' סובר שסוטה היא חייבי לאוין ד'שאר', משום שהאיסור נעשה מחמת קורבא, ולכן כוונת הגמ' שבסוטה אין הוולד ממזר לפי ר"ע אליבא דת"ק, אבל לפי ר"ע אליבא דר' סימאי הוולד ממזר.
- רו"ח מבאר שלמרות שבסוטה לבעל אין הוולד ממזר מדאורייתא, מ"מ הוולד ממזר מדרבנן, ותוס' סובר שאין הוולד ממזר כלל, ונחלקו תירוצי התוס' בדין סוטה לבעול, לתירוץ אחד דינו כדין סוטה לבעול, ולתירוץ שני בסוטה לבעול אין פסוק שתופס קידושין, ולכן למ"ד שלא תופס קידושין בחייבי לאוין ד'שאר' הוולד ממזר ולא תופס קידושין.
- טז הסיבה שרבנן תיקנו שמאמר קונה מקצת מהזיקה, משום שמאמר קונה באשת איש, ואם ביבמה לא יעזור מאמר, יש חשש שיאמרו שגם ביאה לא עוזרת, ויבואו לבעול יבמה אחת ולאחר מכן לבעול יבמה אחרת. והסיבה שרבנן תיקנו שגט מפקיע חלק מהזיקה, משום שגט מועיל לגרש אשת איש, ואם ביבמה לא יעזור גט יש חשש שיאמרו שגם חליצה לא עוזרת, ויבואו לבעול לאחר חליצה.
- יז הסיבה שלא מהני מאמר לאחר חליצה, משום שאין קידושין תופסין בחייבי לאוין לפי שיטת ר"ע, אבל לפי שיטת רבנן שקידושין תופסים בחייבים לאוין מקודשת.
- יח בדין זה מבואר שחליצה פסולה מפקיעה את הזיקה לגמרי, ולכן חליצה לאחר הגט מתירה לשוק. עוד מבואר בדין זה, שביאה פסולה אינה מפקיעה את הזיקה לגמרי, ולכן ביאה לאחר הגט לא מותרת על ידי גט לחוד, אלא צריכה גם חליצה להפקיע את הזיקה. והגמ' מבארת שלמרות שמדאורייתא חליצה פסולה וביאה פסולה מפקיעים את הזיקה לגמרי, מ"מ רבנן גזרו שביאה פסולה לא מפקיעה את הזיקה לגמרי, גזירה ביאה אחר הגט אטו ביאה אחר חליצה, כלומר שאנשים יחשבו שכמו שביאה לאחר הגט מועילה לקנות, כך ביאה לאחר חליצה מועילה לקנות.
- רש"י מבאר שהסיבה שעל ידי הביאה חלים קידושין, ולא אומרים שאין קידושין תופסין בחייבי לאוין, משום שאינה אסורה בלאו גמור של 'לא יבנה', כיון שהגט לא מפקיע את כל הזיקה.
- יט והסיבה שלא מהני מאמר בחברתה, משום שאין קידושין תופסין בחייבי עשה.
- כ מדאורייתא ביאה לאחר הגט מפקיעה את הזיקה לגמרי, ונחלקו ת"ק ור' נחמיה בדין דרבנן, ת"ק סובר שרבנן גזרו 'ביאה אחר הגט אטו ביאה אחר חליצה', כלומר שאנשים יחשבו שכמו שביאה מועילה לאחר גט כך ביאה מועילה לאחר חליצה, אמנם ר' נחמיה סובר שלא גזרים גזירה זו, כיון שאנשים יודעים שחליצה מועילה מדאורייתא וגט אינו מועיל מדאורייתא [נג ב], ולפי"ז כתב רש"י [נ ב] שביאה פסולה מפקיעה את הזיקה לגמרי ויוצאת בגט ללא חליצה (אמנם צ"ב שרש"י [נא ב] כותב שביאה פסולה אינה מפקיעה את הזיקה

- חלץ לשניה – לת"ק חליצה פסולה מפקיעה את הזיקה לגמרי ולאבא יוסי בן יוחנן חליצה פסולה לא מפקיעה את הזיקה לגמרי^{כא}.
 - נתן גט לשניה – לרבן גמליאל הגט השני אין בו ממש משום שאין גט לאחר גט' ולרבן הגט השני יש בו ממש ואוסר באיסור קרובים ולכו"ע צריך לחלוץ לאחת להפקיע את הזיקה לגמרי^{כב}.
 - עשה מאמר בשניה – צריך לתת גט לשניה ולחלוץ לאחת מהן.
- באופן שעשה מאמר באחת, ולאחריו:
- עשה ביאה בשניה – הביאה מהני לאסור קרובות ולפי ת"ק הביאה לא מפקיעה את הזיקה לגמרי משום שהוי ביאה פסולה ולכן צריך לתת לשתייהן גט ולחלוץ לאחת ולפי ר' נחמיה הביאה מפקיעה את הזיקה לגמרי ולכן צריך לתת לשניה גט ולא צריך לחלוץ^{כג}.
 - חלץ לשניה – לת"ק חליצה פסולה מפקיעה את הזיקה לגמרי וצריך לתת גט לראשונה להפקיע את הקידושין מדרבנן ולאבא יוסי בן יוחנן חליצה פסולה לא מפקיעה את הזיקה לגמרי^{כד}.
 - עשה מאמר בשניה:
 - לרבן גמליאל – המאמר השני אין בו ממש משום ש'אין מאמר לאחר מאמרי^{כה}.
 - לרבנן – 'יש מאמר אחר מאמר' והמאמר השני אוסר באיסור קרובים וכן אוסר לייבם כל אחת משום שבונה שתי בתים אלא צריך לתת גט לשתייהן ולחלוץ לאחת מהן.
 - לבן עזאי:
 - לרש"י - בשני יבמים ויבמה אחת 'יש מאמר אחר מאמר' וביבם אחד ושני יבמות 'אין מאמר אחר מאמר'.
 - לתוס' – בשני יבמים ויבמה אחת 'אין מאמר אחר מאמר' וביבם אחד ושני יבמות 'יש מאמר אחר מאמר'.
 - נתן גט לשניה – הגט השני חל ואוסר באיסור קרובים וכן אוסר לייבם את הראשונה אלא צריך לתת לראשונה גט ולחלוץ לאחת מהן^{כה}.

שְׁלֵמוֹת

לגמרי ויוצאת בגט ובחליצה ועיין חוסן ישועות).

- וכן נחלקו ת"ק ור' נחמיה באופן שנתן גט לאחת ועשה ביאה בשניה ועשה חליצה או גט או מאמר בשלישית, שלפי ת"ק נאסר בקרובות השלישית, ולפי ר' נחמיה לא נאסר בקרובות השלישית, משום שהביאה הפקיעה את הזיקה.
- כא הגמ' מבארת שרבנן לא גזרו שחליצה פסולה לא תפקיע את הזיקה בחליצה אחר הגט, גזירה אטו חליצה אחר חליצה, משום שגם אם יחשבו שעוזר חליצה אחר חליצה אין בכך בעיה שיחלצו לאחר שפקע הזיקה.
- הגמ' [נג ב] מביאה את שיטת אבא יוסי בן יוחנן שסובר שחליצה פסולה יש אחריה כלום, משום שרבנן גזרו בחליצה פסולה אטו ביאה פסולה.
- כב הגמ' [נא א] מבארת שהטעם של ר"ג שאין גט אחר גט, משום שיש כוח בגט לדחות מקצת מן הזיקה ולכן הגט השני לא מועיל כיון שהגט הראשון דחה את מקצת הזיקה שיכול הגט לדחות והגט השני לא יכול להוסיף.
- בדברי הברייתא מבואר שלפי ר"ג חולץ לראשונה ופוטר את השניה, והגמ' מבארת שר"ג סובר 'אין זיקה' ולכן חליצה פסולה וחלץ לראשונה שזיקתה קלושה מהשניה פוטרת את צרתה, משום שאם ר"ג היה סובר שיש זיקה צרתה הייתה צריכה חליצה. ובדברי רבנן מבואר שבאופן שיש שני יבמים ויבמה אחת ונתנו שניהן גט אחד חולץ ונפטרת בכך, והגמ' מבארת שלפי רב צריך לומר שרבנן סוברים 'אין זיקה', ולכן חליצה פסולה באופן ששתי הזיקות שוות פוטרת את עצמה, ואם רבנן היו סוברים 'יש זיקה', הייתה צריכה חליצה משני האחין. אמנם לפי שמואל אפשר לומר שרבנן סוברים 'יש זיקה', ומ"מ חליצה פסולה פוטרת את עצמה (ראה לעיל [דף כז] דיני חליצה פסולה).
- כג ראה לעיל [הערה כ] את ביאור המחלוקת של ת"ק ור' נחמיה, וכן יש נפק"מ נוספת במחלוקת זו באופן שעשה מאמר באחת וביאה בשניה ועשה חליצה או גט או מאמר בשלישית, שלפי ת"ק נאסר בקרובות השלישית, ולפי ר' נחמיה לא נאסר בקרובות השלישית משום שהביאה הפקיעה את הזיקה.
- כד הגמ' מבארת שהסיבה שרבנן לא גזרו שחליצה פסולה לא תפקיע את הזיקה לגמרי בחליצה אחר מאמר, גזירה אטו חליצה אחר ביאה, משום שגם בחליצה אחר מאמר הראשונה צריכה גט, וגם בחליצה אחר ביאה הראשונה צריכה גט ואין חשש.
- הגמ' [נג ב] מביאה את שיטת אבא יוסי בן יוחנן שסובר שחליצה פסולה יש אחריה כלום, משום שרבנן גזרו בחליצה פסולה אטו ביאה פסולה (וראה לעיל [הערה יח] שבפשטות דבריו נאמרו רק לענין פטור צרתה ולענין שצריכה חליצה מכל האחים אבל היבמה עצמה נפטרת).
- כה הגמ' [נא א] מבארת שהטעם של ר"ג שאין מאמר אחר מאמר, משום שיש כוח במאמר לקנות מקצת מן הזיקה, ולכן המאמר השני לא מועיל כיון שהמאמר הראשון קנה את מקצת הזיקה שיכול המאמר לקנות והמאמר השני לא יכול להוסיף, והגמ' [נא ב] מוסיפה שלפי ר' גמליאל למרות שמעיקר הדין מותר לייבם את הראשונה, מ"מ רבנן גזרו שלא ייבם אלא יחלוץ גזירה שמא ייבם את השניה.
- כו דין זה נאמר באופן שנתן גט בסתמא שגט זה מפקיע את המאמר והזיקה, וראה להלן [בסמוך] דין הנותן גט למאמר לחוד או לזיקה לחוד.

◆ אופנים שלוקה בהם מכת מרדות

- לפי התירוץ הראשון - א. המקדש בביאה. ב. המקדש בשוק. ג. המקדש בלא שידוכים. ד. המבטל גט. ה. המוסר מודעה על גט. ו. המעיז פניו בפני שליח ב"ד. ז. אדם שיש עליו נידוי שלשים יום ולא בא לבי"ד להתיר את נידויו. ח. חתן שגר בבית חמיו^ל.
- לפי נהרדעי - לאיכא דאמרי הראשון: המקדש בביאה בלא שידוכים ולאיכא דאמרי השני: המקדש בביאה בין לאחר שידוכים ובין בלא שידוכים.

◆ דיני גט יבמה

- הנותן גט ליבמתו ואמר לה 'הרי את מגורשת ממני ואין את מותרת לכל אדם' - הגמ' מסתפקת האם נפסלת ליבום משום שגט כזה פוסל לכהונה באשת איש משום 'ריח הגט'.
 - הכותב גט ליבמה הזקוקה ליבום - הגמ' מסתפקת האם הגט כשר או פסול וראה הערה^{כח}.
 - גט להפקיע את המאמר ולא את הזיקה או את הזיקה ולא את המאמר:
 - לרב חנניה - ספק האם הגט חל משום שהזיקה והמאמר נחשבים כשני דברים, או דלמא אין הגט חל משום שהזיקה והמאמר נחשבים דבר אחד ונחשב כמו גט לחצי אשה^ט.
 - לרבי - הגט חל כיון שהזיקה והמאמר נחשבים כשני דברים.
- ◆ דיני המקדש את יבמתו לאחר חליצה - לפי ר"ע אין קידושין תופסים בחייבי לאוין ולפי רבנן קידושין תופסים בחייבי לאוין וראה הערה^ל.

⊕ השלמות ⊕

כז תוס' מבאר שהמבטל גט לוקה מכת מרדות גם לפי המ"ד שביטול הגט לא חל משום שמוציא לעז על הגט, וכן תוס' מבאר שהמוסר מודעה על גט לוקה גם באופן שבשעת נתינת הגט ביטל את המודעה משום שיש חשש שיהיה אדם שישמע את המודעה ולא ישמע את ביטול המודעה.

כח הגמ' מבארת שהכותב גט לאשה לפני קידושין הגט פסול ורש"י מבאר שבזמן הכתיבה לא הייתה ראויה להתגרש ותוס' מבאר שבזמן שעשה את הסופר שליח לא הייתה ראויה להתגרש.

הגמ' מסתפקת בכותב גט ליבמתו לאחר שנפלה ליבום האם הגט כשר או פסול, ורש"י מבאר את דברי הגמ' כפשטותם, שיש ספק האם הגט מועיל להתירה לשוק או שאינו מועיל להתירה לשוק. אמנם תוס' סוברים שפשוט שאין הגט מועיל להתירה לשוק, וספק הגמ' הוא האם הגט פוסל את האשה לכהונה או שאין הגט פוסל את האשה לכהונה. ורבי"ן מבאר שספק הגמ' באופן שכתב את הגט לפני המאמר ועשה מאמר, האם יכול להפקיע את המאמר על ידי הגט.

כט רש"י מבאר שלפי הצד שהגט חל משום שהזיקה והמאמר נחשבים כשני דברים היבמה מותרת לשאר היבמים אבל ליבם שנתן גט אסורה, אמנם תוס' כותבים שנידון זה תלוי בספק הגמ' לעיל [לב א] בביאור דברי רבא האם גוזרים בגט זה אטו בעלת הגט למאמר שלפי הצד שגוזרים אסורה בין ליבם זה ובין לאחיו ולפי הצד שלא גוזרים מותרת בין ליבם זה ובין לאחיו.

ל הגמ' מביאה ברייתא שנחלקו רבנן ורבי בדין המקדש את יבמתו לאחר חליצה שלפי רבנן חלים הקידושין בכל אופן ולפי רבי באופן שקדשה לשום אישות חלים הקידושין אבל באופן שקידשה לשום יבמות לא חלים הקידושין ונחלקו האמוראים בביאור המחלוקת וכדלהלן.

רב יוסף מבאר שנחלקו רבי ורבנן באופן שאמר שמקדש את היבמה כמו יבם שקונה את יבמתו לפי רבנן מועיל המאמר ולפי רבי לא מועיל משום שלא התכוון לקנות בתורת קידושין.

אביי חולק על דברי רבי יוסף וסובר שבאופן שאמר שמקדש את היבמה כמו יבם שקונה את יבמתו לכו"ע מועיל הקנין, ונחלקו רבי ורבנן באופן שהיבם אמר שמתכוון לקדש בתורת מאמר לפי רבי מאמר והזיקה נחשבים לדבר אחד ולכן אפשר לקדש בתורת מאמר רק באופן שיש זיקה אבל לאחר חליצה שפקעה הזיקה א"א לקדש ורבנן סוברים שהמאמר והזיקה לא נחשבים לדבר אחד ולכן אפשר לקדש בתורת מאמר גם באופן שאין זיקה (משום שמאמר הוא קידושין מדרבנן שיכול לחול בכל אשה).

רבא חולק על דברי אביי וסובר שבאופן שאמר שמקדש את היבמה בתורת מאמר לכו"ע חלים הקידושין (ורבא לשיטתו שמאמר זיקה לא נחשבים לדבר אחד), ולכן רבא מבאר שמדובר באופן שהיבם אמר שמקדשה בזיקת יבמים ולפי רבי שיש זיקה קידושין אלו חלים רק באופן שיש זיקה אבל לאחר חליצה שפקעה הזיקה לא חלים הקידושין ורבנן סוברים שאין זיקה ולכן קידושין אלו חלים למרות שאין זיקה וה"ה שחלים לאחר חליצה שאין זיקה.

רב שרביא ורב אשי ורבינא חולקים על דברי רבא וסובר שבאופן שהיבם אמר שמתכוון לקדש בזיקת יבמים לכו"ע לא מועיל ולכן מבארים את המחלוקת באופן אחר, רב שרביא מבאר שנחלקו באופן שהיה חליצה פסולה ולאחריה אמר שמקדשה בזיקת יבמים רבי סובר שחליצה פסולה פוטרת ואין אחריה כלום ולכן א"א לקדש בזיקת יבמים כיון שהזיקה פקעה ורבנן סוברים שחליצה פסולה אינה פוטרת ויש אחריה כלום ולכן אפשר לקדש בזיקת יבמים. רב אשי מבאר שמדובר באופן שהיה תנאי בחליצה ולא התקיים התנאי ולאחריה אמר שמקדשה בזיקת יבמים לרבי תנאי לא מועיל בחליצה ולכן פקעה הזיקה ולרבנן מועיל תנאי בחליצה ולכן לא פקעה הזיקה ומועיל המאמר. רבינא מבאר שמדובר באופן שעשה תנאי בחליצה ולא עשה תנאי כפול ולאחריה אמר שמקדשה בזיקת יבמים לפי רבי צריך תנאי כפול ולכן התנאי לא חל וחלה החליצה ולא חל המאמר ולפי רבנן לא צריך תנאי כפול ולכן התנאי חל והחליצה לא חלה והמאמר לא חל.

תוס' מבאר שלמרות שקי"ל שאין תנאי בחליצה מ"מ סוברים רבינא ורב אשי שמועיל תנאי בחליצה לפי רבי החשיב את הזיקה כזיקה פסולה שלא מפקיעה את הזיקה לגמרי ולכן באופן שקידשה לאחר מכן בזיקת יבמים מועיל הקידושין.

פרק שישי

דף נד

◆ דיני ביאת יבום

- שוגג (סבור שהיא אשתו) או מזיד (לשם זנות) או אונס – קונה דכתיב 'יבמה יבא עליה' לא.
 - ישן – לא קונה אמנם מתנמנם קונה לב.
 - שלא בקישוי – לא קונה לג.
- ◆ דיני יהרג ואל יעבור – תוס' מבאר שהדין שבג' עבירות יהרג ואל יעבור נאמר רק באופן שעושה מעשה אבל באופן שאינו עושה מעשה יעבור ואל יהרג לד.

לע"נ א"מ הר"ר יהודה ב"ר יעקב צבי זצ"ל

ניתן להשיג במייל B0527147396@gmail.com

☞ השלמות ☞

- לא הגמ' מבארת שביאה בשוגג או במזיד או באונס מועילה בין באופן שהיבם היה שוגג או מזיד או אונס ובין באופן ששניהם היו שוגגים או מזידים או אנוסים.
- לב לרש"י משום שהיבם אינו בן דעת לתוס' משום שהיבם לא התכוון לביאה. ובדברי הגמ' מבואר שבאופן שנפל מן הגג ונתקע ביבמתו לא קנה, ובאופן שנתכוון להטיח בכותל והטיח ביבמתו לא קנה אבל באופן שהתכוון להטיח באשה והטיח ביבמה קנה משום שהתכוון לביאה.
- לג והמקור לכך הוא למ"ד 'משמש מת בעריות' פטור ילפינו קיחה קיחה ליבמה ולמ"ד 'משמש מת בעריות' חייב דכתיב 'להקים לאחיו שם' שרק ביאה דרך הקמת שם קונה.
- לד תוס' מבארים שהמקור של הדין יהרג ואל יעבור בג' עבירות הוא מרוצח, והמקור ברוצח הוא מסברא 'דמאי חזית דדמא דידך סומקא טפי' וסברא זו שייכת רק באופן שעושה מעשה אבל באופן שאינו עושה מעשה לא שייך סברא זו ולכן יעבור ואל יהרג. תוס' מבאר שבג' עבירות באופן שעושה מעשה למרות שצריך להרג ואל לעבור באופן שעבר על העבירה אינו חייב מיתת ב"ד משום שהוא אונס.